

Asia: VN/29443/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi lääkärin ilmoitusvelvollisuutta koskevan sääntelyn muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työterveyslaitoksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta

Työterveyslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta. Lausunnon kohteena olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi edellä mainittuja lakeja siltä osin, kuin ne koskevat lääkärin velvollisuutta ilmoittaa potilaalla epäilemästään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta.

Ammattitauti-ilmoitusten toimittaminen Kanta-palveluiden kautta

Lausuttavana olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa ehdotetaan, että lääkäreiden laatimat ammattitauti-ilmoitukset välitettäisiin potilaskertomusjärjestelmästä Kanta-palveluihin kuuluvan kysely- ja välityspalvelun kautta sekä Lupa- ja valvontavirastoon (LVV) sekä Työterveyslaitoksen ylläpitämään Työperäisten sairauksien rekisteriin (TPSR). TPSR on tutkimusrekisteri, jota Työterveyslaitos ylläpitää Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978 2 a § 2 mom.) nojalla. TPSR yhdistää vakuutusyhtiöistä saatavan ammattitautiaineiston ja lääkäreiden tekemien ammattitauti-ilmoitusten tiedot. TPSR:n dataa käytetään ammattitautien ja muiden työstä johtuvien sairauksien tutkimiseen, selvittelyyn ja ehkäisyyn sekä diagnosointiin ja hoidon kehittämiseen. Lisäksi TPSR tuottaa Suomen viralliset ammattitautitilastot ja toimittaa ne Eurostatille.

Terveydenhuollossa on tällä hetkellä käytössä useita eri versioita ammattitauti-ilmoituslomakkeesta. Nykyisin lääkäreiden tekemät ammattitauti-ilmoitukset lähetetään LVV:hen joko postitse tai salatulla sähköpostilla. LVV puolestaan lähettää kopiot ammattitauti-ilmoituksista salatulla sähköpostilla TPSR:ään. Hallituksen esityksen luonnoksen mukaan LVV ja TPSR saisivat ammattitauti-ilmoituksen tiedot rakenteisena Kanta-palveluihin kuuluvan kysely- ja välityspalvelun kautta, jolloin LVV:n välittäjärooli jäisi pois. Tämä vaihtoehto vaatisi kuitenkin kahden erillisen välityspyynnön tekemistä terveydenhuollossa; toinen LVV:lle ja toinen TPSR:ään.

Työterveyslaitos ehdottaa, että tutkittaisiin mahdollisuutta välittää ammattitauti-ilmoitusten tiedot TPSR:ään hyödyntämällä Kanta-palveluiden tietoaalustaa. Kanta-tietoaalustaa voidaan hyödyntää tilanteissa, joissa tietoja välitetään toissijaiseen käyttöön, siten kuin laissa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019) määritellään. Kanta-tietoaalustan hyödyntäminen olisi harkitseminen arvoinen vaihtoehto, kun otetaan huomioon TPSR:n tietotarpeet ja käyttötarkoitus. TPSR:lle riittäisi ammattitauti-ilmoitusten tietojen toimitus koottuna aineistona 1–2 kertaa vuodessa Kanta-tietoaalustalta. Kanta-tietoaalustan käyttö tietojen välityksessä olisi toteutukseltaan huomattavasti yksinkertaisempi kuin yhteyden luominen Kanta-palveluiden kysely- ja välityspalvelusta TPSR:ään. Tämä vaihtoehto säästäisi myös integraatioon vaadittavaa henkilöresurssia ja olisi taloudellisesti huomattavasti kustannustehokkaampi vaihtoehto. Tällä järjestelyllä vältettäisiin myös useamman ammattitauti-ilmoituksen välityspyynnön vaatimus lähettävällä taholla.

Joka tapauksessa sähköinen ammattitauti-ilmoituksen tietojen toimitus rakenteisena Kanta-palveluiden kautta yksinkertaistaa ja yhtenäistää ilmoitusprosessin ja integroi ammattitauti-ilmoituksen laatimisen paremmin osaksi potilaan tutkimusta, hoitoa sekä muuta terveydenhuollon toimintaa. Lisäksi uusi käytäntö säästää TPSR:ssä henkilöresurssia ja mahdollistaa tietoteknisen kehityksen jatkamisen TPSR:ssä. Työterveyslaitos arvioi, että uusi toimintatapa on tarpeellinen ja merkittävä edistysaskel rekisteritiedon tallentamisessa ja käsittelyssä.

Ammattitauti-ilmoituksen laatija

Työterveyslaitos tukee linjausta, jonka mukaan ammattitauti-ilmoituksen täyttää jatkossakin lääkäri. Tämä tehtävä vaatii lääkärin ammattitaitoa, erityisesti työpaikan altisteiden tuntemista sekä altisteiden ja sairauksien välisten yhteyksien ymmärtämistä. Koska ammattitauti-ilmoituksen täyttäminen tulee lääkärin tehtäväksi melko harvoin, se ei myöskään kuormita merkittävästi lääkäriresurssia.

Ilmoitusvelvollisuuden rajaaminen ammattitauteihin ja ammattitautiepäilyihin

Työterveyslaitos kannattaa ilmoitusvelvollisuuden rajaamista koskemaan vain ammattitauteja ja ammattitautiepäilyjä. Kyseinen rajaus luo ilmoitusvelvollisuuden kohteena olevista tilanteista lainsäädännöllisesti selkeän kokonaisuuden. Ilmoitusvelvollisuuden rikkominen on kriminalisoitu, ja tarkemmin määritelty kohde parantaa valvonnan mahdollisuuksia. Ammattitauti- ja ammattitautiepäilytapauksen ilmoittaminen sekä LVV:lle että TPSR:ään on keskeistä. LVV tarvitsee ammattitauti-ilmoituksia työsuojelutoimenpiteiden tarpeen arvioon, kun taas TPSR hyödyntää näitä tietoja luotettavan tilastotiedon tuottamiseen.

Hallituksen esityksen luonnoksen mukaan ilmoitusvelvollisuus koskee tapauksia, joissa sairauden syntyminen johtanut altistuminen on tapahtunut työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai yrittäjän omassa työssä. Työterveyslaitos kannattaa molempia edellytyksiä, sillä TPSR tarvitsee ammattitauti-ilmoituksen tiedot yhtä lailla sekä palkansaajien että yrittäjien tapauksista. Luonnoksessa ilmoitusvelvollisuus on rajattu koskemaan vain työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) ja maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tarkoittamia ammattitauteja. Ilmoitusvelvollisuus ei koske erityisryhmiä, joiden sairauksien korvaamisesta säädetään esimerkiksi opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa työolosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annetussa laissa (460/2015) sekä sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetussa laissa (1521/2016). Opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa työolosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta (460/2015) annetun lain 4 §:ssä todetaan yhteys työtapaturma- ja ammattitautilakiin (259/2015). Kyseiseen kohtaan on kirjattu muun muassa, että mitä työtapaturma- ja ammattitautilain II osassa säädetään korvattavista vahinkotapahtumista, sovelletaan myös tämän lain nojalla käsiteltävään asiaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetussa lain (1521/2016) 9 §:ssä mainitaan, että palvelussairaudella tarkoitetaan muun muassa 1 §:ssä mainitulle henkilölle palveluksessa aiheutunutta työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 26–30 §:n mukaista ammattitautia. Työterveyslaitos ehdottaa, ilmoitusvelvollisuus laajennettaisiin kattamaan myös näiden lakien henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvat erityisryhmät, koska TPSR tarvitsee ammattitauti-ilmoitusten tiedot myös näihin erityisryhmiin kuuluvista henkilöistä.

Muiden työperäisten sairauksien ilmoitusoikeus potilaan luvalla

Työterveyslaitos kannattaa, että lakiin kirjataan muiden työperäisten sairauksien osalta ilmoitusoikeus potilaan luvalla LVV:lle ja TPSR:ään. Muut työperäiset sairaudet ovat vaikeammin määriteltävä kokonaisuus kuin ammattitaudit ja niiden epäilyt, ja niiden sisällyttäminen ilmoitusvelvollisuuden piiriin voisi johtaa tulkinnanvaraisiin tilanteisiin. Ilmoitusoikeus potilaan luvalla tarjoaa yhtenäisen reitin yhteistyöhön työsuojeluviranomaisen kanssa, kun merkittävä huoli työympäristön haitta-, vaara - tai kuormitustekijöiden terveysvaikutuksista herää. On tärkeää, että myös TPSR saa tiedot ilmoitetuista muista työperäisistä sairauksista. Joissakin tapauksissa sairaus, joka aluksi luokitellaan muuksi työperäiseksi sairaudeksi, saattaa myöhemmin osoittautua ammattitaudiksi tai sen epäilyksi. Jatkossa TPSR pystyy tuottamaan tilastotietoa myös muista työperäisistä sairauksista, joista on tehty potilaan luvalla ammattitauti-ilmoitus, mutta jotka eivät

sisälly vakuutusyhtiöaineistoon. Vaikka TPSR on aiemmin vastaanottanut ja tallentanut näitäkin sairauksia koskevat ilmoitukset, luotettavaa tilastotietoa ei ole voitu laatia.

Ammattitauti-ilmoituksen muuttujien nimeäminen

Hallituksen esitykseen kirjatut ammattitauti-ilmoituksen muuttajat ovat hyvin perusteltuja ja vastaavat hyvin TPSR:n tutkimus- ja tilastointitoiminnan tietotarpeita. Työterveyslaitos esittää kuitenkin muutamia huomioita ja suosituksia näihin muuttujiin:

Työterveyslaitos esittää, että ”Diagnosoitu sairaus ja diagnoosin asettamispäivä tai epäilty sairaus ja oirediagnoosin asettamispäivä” muutetaan muotoon ”Todettu sairaus ja diagnoosin asettamispäivä tai epäilty sairaus tai oire sekä diagnoosin asettamispäivä”.

Työterveyslaitos ehdottaa uudelleen harkittavaksi, tulisiko muuttuja ”Muu työ, jossa altistunut samalla tavalla” sisällyttää ammattitauti-ilmoitukseen. Vaikka TPSR ei tarvitse tätä tietoa, se voi olla hyödyllinen työsuojeluviranomaiselle. Jos potilaalla on useita työpaikkoja, joissa on tapahtunut samanlaista altistumista, kyseisen tiedon kirjaaminen voi olla laajamittaista. Lääkärit saattavat kokea tämän kohdan täyttämisen työlääksi ja aikaa vieväksi, mikä voi heikentää heidän motivaatiotaan laatia ammattitauti-ilmoituksia tai johtaa puutteelliseen tietojen kirjaamiseen. Vaihtoehtoisesti työsuojeluviranomainen voi kuitenkin saada tarvittavat tiedot suoraan ilmoituksen kohteena olevalta henkilöltä, mikäli työsuojelutarkastustoimenpiteitä suunnitellaan.

Hallituksen esitykseen on kirjattu, että työsuojeluhallinto päivittää lääkäreiden käyttöön tarjoamansa ilmoituslomakkeen, jotta se vastaisi uuden valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavia tietoja. Työterveyslaitos esittää, että ammattitauti-ilmoituslomakkeessa käytetty terminologia ohjaisi kirjaamaan nimenomaan altistetyönantajan tiedot ja päätoimialan sekä ammatin altistetyönantajalla. Tällä tavoin voidaan vähentää riskiä, että ilmoitukseen kirjataan väärän työnantajan tiedot tai väärä ammatti. Potilaskertomusjärjestelmissä ei ole erillisiä ohjeita lomakkeen täyttämisestä, mikä korostaa selkeän terminologian merkitystä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttaminen

Työterveyslaitos katsoo, että työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muutoksen aiheuttama välttämätön muutoksentarve sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamiseksi on perusteltu.

Yhteenveto

Kokonaisuudessaan Työterveyslaitos pitää esitettyjä lakimuutoksia perusteltuina ja tukee niiden päälinjauksia, mutta pyytää kiinnittämään huomiota muutamiin lausunnossa esiintyviin näkökohtiin. Työterveyslaitos toteaa tiivistetysti seuraavaa: Työterveyslaitos kannattaa ammattitauti-ilmoitusten toimittamista Kanta-palveluiden kautta Lupa- ja valvontavirastoon sekä TPSR:ään. TPSR:n osalta voisi kuitenkin vielä tutkia mahdollisuutta käyttää Kanta-palveluiden tietoa Kanta-palveluiden kysely- ja välityspalvelun sijasta. Työterveyslaitos puoltaa ilmoitusvelvollisuuden rajaamista koskemaan ammattitauteja ja niiden epäilyjä. Luonnoksessa ilmoitusvelvollisuus on rajattu koskemaan vain työtaturma- ja ammattitautilain (459/2015) ja maatalousyrittäjien työtaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tarkoittamia ammattitauteja. Työterveyslaitos ehdottaa, että ilmoitusvelvollisuus laajennettaisiin koskemaan myös tietyt erityisryhmät, jotka hallituksen esityksen perusteluissa on rajattu ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Työterveyslaitos pitää hyvänä, että muista työperäisistä sairauksista säädetään ilmoitusoikeus potilaan luvalla. Työterveyslaitos myös tukee linjausta, jonka mukaan ammattitauti-ilmoituksen täyttää jatkossakin lääkäri. Työterveyslaitos pyytää kiinnittämään huomioita ammattitauti-ilmoituksen muuttujien nimeämiseen, jotta ilmoitukset sisältäisivät mahdollisimman täsmälliset tiedot. Työterveyslaitos lisäksi katsoo, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttaminen on tarpeellinen.

Antti Koivula

pääjohtaja

Eva Helaskoski

johtaja

Kirsi Koskela

ylilääkäri

Koskela Kirsi
Työterveyslaitos